

„VAŽIUOKIM, NIEKS NEŠAUKIA...“

Jedźmy, nic nie woła... Adomo Mickevičiaus soneto „Akermano stepės“ paskutinioji frazė. Dvasinio įvykio, ūmai nušvitusio sąmonėje, baigiamasis akordas. Jo negalima „paimti“ paprastu literatūrologiniu aprašymu nei koku specialiu metodu. Dvasinio įvykio, egzistencinio slenksčio signalas, išliekantis eilėraštyje, bet išnykstantis jo aiškinimuose.

„Akermano stepės“, pirmasis iš *Krymo sonetų* (1826), susijusių su kelionės Juodosios jūros pakrantėmis įspūdžiais. Išoriniai įspūdžiai (didelių erdvių – vandenų, stepių – ir žmogaus mažumo, laikinumo kontrastai, pati kelionė, *artinanti* amžiną piligrimystę), suintensyvino vidinį, dvasinį vyksmą, dvasinio įvykio galimumą. Pasekime jo kelią iš palyginti gero Vinco Mykoliaičio-Putino vertimo:

Aš įplaukiau į erdvą sauso okeano.
Vežimas tartum laivė žalumynuos narsto;
Tarp ošiančių bangų, kur žiedus srautais žarsto,
Iriusosi pro salas raudonojo bužano.

Tamsa tirštėja, niekur kelio nė kurhano.
Žvelgiu į dangų, ieškau žvaigždžių, mūs vedėjų;
Ten šviesiame ūke Aušrinė suspindėjo?
Tai blizga Dnestras, švinta ugnys Akermano.

Palaukim!.. Kaip tylu... Girdėt, kaip gervės traukia.
Nė sakalo akis jų ten neįžiūrėtų.
Girdžiu, kaip žiogas smilgoj supasi iš lėto,

Kaip krūtine slidžia žaltys per žolę braukia.
Įsiklausau tyloj... Išgirst ausis galėtų
Balsus iš Lietuvos. Važiuokim, nieks nešaukia.

Reali ir kartu ireali kelionė. Važiavimas – plaukimas, kilimas. Iš šviesos (žalumynų, žiedų) į tamsą, kur nebėra kelio. Žvilgsnis į dangų, į Aušrinę-Venerą, moters-meilės dangiškąjį kūną. Pertrūkis, įlūžis tikrovėje, ją peržengiantis dvasinis judesys (transcendencija), keičiantis objektus ir jų matmenis. Stepių kraštovaizdį keičia girdimi, jaučiami Lietuvos vaizdiniai. Soneto pirmo trieilio pradžia: „Palaukim!.. Kaip tylu... Girdėt, kaip gervės traukia.“ Sustoti ir sustabdyti. Išgirsti tylą. Tyla yra būtina dvasiniam įvykiui atsirasti. Girdima tai, ko negalima įžiūrėti. Su traukiančiomis gervėmis susijęs liūdesys. Žalčio mitinės simbolikos atošauka. *Kitas* kraštas, *kito*, esmingai svarbaus gyvenimo prasismelkimas į sąmonę. Pirmą tyliu, taikiu, lėtu gamtos ritmu („Girdžiu, kaip žiogas smilgoj supasi iš lėto...“), išgirstamu, paskui žmonių balsų laukimu: „Išgirst ausis galėtų / Balsus iš Lietuvos.“ Tarp „Balsus iš Lietuvos“ ir „Važiuokim, nieks nešaukia“ yra gilus *tylos tarpas*, pripildytas pasigirstančių balsų laukimo. Tarpas nėra išryškintas, greičiau netgi paslėptas; paviršutiniškai skaitančiam sonetą kaip eilėrašį apie Akermano stepes jo tartum nėra. Bet pasirodęs, o juo labiau pasigirdęs, tylos tarpas keičia soneto būtį. Ji įformina nevilties dramą, suteikia jai sonetinę architektoniką. Įbrėžia slenkstį-ribą: „Palaukim!..“ Įformina tylos tarpą, per kurį turėtų kažkas paaiškėti: žmogus *jau* žino, kad negrįžtamai tolsta nuo to, be ko jo gyvenimas bus kitas, kitoks, kad jis neišvengiamai kažką praranda. Bet dar trokšta būti sulaikytas, *pašauktas*, jis laukia *balsų*, o gal tik *balso*.

Pašaukite vardu, sulaiykite. Taip paskutinę akimirką dar laukia pašaukiamas ir jau apsisprendęs nusizudyti, suvisam išeiti. Ir išeina. Ir dėl to, kad niekas nepašaukia.

„Važiuokim, nieks nešaukia.“

Taip parašomas taškas.

2000

Viktorija Daujotytė, *Esė apie poeziją ir esimą*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2001, p. 270–272.